

Da li je Parlament Srbije na stranputici energetske gladi ili autoputu ekološke odgovornosti? Uloga Republike Srbije, njenih krkih insitucija, te njen međunarodni položaj, ne ostavlja nam previše prostora za globalni uticaj, ali nas ne amenstira od odgovornosti da činimo sve što možemo za dobrobit našeg parčeta od 0.063% planete.

Na pragu treće dekade 20. veka, doskora decenijska borba protiv klimatskih promena, sve češće menja svoj terminološki oblik u prilagođavanje na klimatske promene. Skorašnji međunarodni dokumenti navedeno pojašnjavaju tehničkom konstatacijom da temperaturu možemo/moramo zadržati do porasta od 1.5 stepena celzijusa u odnosu na predindustrijski period, te da se kao čovečanstvo upravo do tolikog porasta možemo prilagoditi.

Međutim, jasno je da se sve češća izmena "borbe za prilagođavanje", pre svega odnosi na globalni narativ pomirenja čovečanstva sa neminovnošću posledica klimatskih promena u budućnosti. Da li time priznajemo poraz, i jesu li time svi naši napori, kao i napori mnoštva međunarodnih i nacionalnih organizacija, specijalizovanih institucija i projekata, poraženi u ovoj borbi? Prelazimo li zbog toga na adaptaciju i prilagođavanje u rukavicama skovanoj kontekstualizaciji? Ili prosto skidamo sa sebe breme odgovornosti pred budućim generacijama za sve ono što dolazi, za našu nemoć da se kao čovečanstvo suštinski promenimo u megalomaniji proizvodnje, besumučnosti potrošnje, izlišnosti potreba, nadasve sebičnosti navika? Ovo globalno pitanje pak ostavljamo otvorenim.

Šta se Srbija kroz parlament obavezala prema svetu?

Ratifikacijom Pariskog sporazuma u parlamentu Republike Srbije 29. maja 2017. godine finalizovan je proces pristupanja naše zemlje najvećoj klimatskoj platformi današnjice. Međutim, čast prisustva u društvu odgovornih sa sobom nosi i obaveze, naime Republika Srbija je kao članica UNFCCC-a (Okvirne konvencije Ujedinjenih nacija o promeni klime) i kao potpisnica pomenutom klimatskog sporazuma bila u obavezi da Sekretarijatu UNFCCC-a pošalje svoje INDCs, odnosno Nameravane nacionalno određene doprinose smanjenju emisija gasova sa efektom staklene bašte (GHG) na globalnom nivou koji zapravo predstavljaju planove borbe protiv klimatskih promena svake države pojedinačno. U tom podnesku se takođe navodi da je Srbija u periodu od 2000. do 2015. godine zbog „ekstremnih klimatskih i vremenskih uslova“ pretrpela štetu koja prevazilazi pet milijardi evra, što je zastrušujuća činjenica uzimajući u obzir da to predstavlja više od desetine trenutnog BDP-a naše zemlje. Međutim, kako prema tekstu Pariskog sporazuma postoji obaveza da zemlje podnose nove, revidirane i unapređene Nacionalno određene doprinose (nakon usvajanja sporazuma usvojen je ovaj naziv) na svakih pet godina očekuje se da Srbija poveća i unapredi svoje ciljeve borbe protiv klimatskih promena.

Klimatsko - energetske obaveze Srbija prema EU

Republika Srbija sledi još uvek aktuelni „Klimatsko-energetski paket 2020“ koji ima za cilj da osigura da Evropska unija dostigne svoje ambiciozne ciljeve u oblasti klime i energije za 2020. godinu.

Ciljevi, poznati kao „20-20-20“, postavljaju tri ključna cilja za EU do 2020. godine: smanjenje emisija GHG za 20% u odnosu na nivo iz 1990. godine, povećanje udela potrošnje energije iz obnovljivih izvora na 20% i povećanje energetske efikasnosti za 20%.

Finalno, 22. maja 2019. Savet Evropske unije formalno je usvojio novi zakonodavni paket pod nazivom „Čista energija za sve Evropljane“ koji se odnosi na tržište električne energije unutar EU, ali koji ujedno predstavlja i novi okvir u kome će se kretati njena politika zaštite životne sredine. Ovaj paket, drugim rečima, utire put ka ostvarivanju karbonski neutralne ekonomije, što je jedan od dugoročnih ciljeva EU, a koji je svakako u saglasju sa preuzetim obavezama po slovu Pariskog sporazuma.

Države članice će i dalje imati pravo da odaberu svoj sopstveni energetski miks (odnosno, da samostalno odlučuju iz kojih izvora će crpeti električnu enrgiju i u kom odnosu), ali će morati, shodno ovom paketu, da ispune nove obaveze za poboljšanje energetske efikasnosti i da povećaju udeo obnovljivih izvora energije u tom miksu do 2030.

Kroz ovaj paket, Evropska komisija je obuhvatila svih pet dimenzija buduće Energetske unije: energetska bezbednost, interno tržište energenata, energetska efikasnost, dekarbonizaciju ekonomije i istraživanje, inovacije i konkurentnost.

Klimatsko-klinička slika Srbije

Avgusta 2017. Ministarstvo zaštite životne sredine izdalo je Drugi izveštaj Republike Srbije prema Okvirnoj konvenciji Ujedinjenih nacija o promeni klime.

U izveštaju se navodi da su od 2000. godine, ukupne emisije GHG bez odstranjenih količina porasle su za 7.8%. Kao i da najveći udeo u 2014. godini, 80,0% ukupnih emisija GHG, potiče iz sektora energetike, dok je udeo ovog sektora u ukupnim emisijama 2000. godine bio 79,2%.. Sledi sektor poljoprivrede, šumarstva i korišćenja zemljišta.

Osim toga, navodi se da je u 2014. godini, najzastupljeniji GHG bio ugljen-dioksid (CO₂), koji je, izražen u CO₂ ekvivalentu (CO₂eq), sa udelom od 79,7% u ukupnim emisijama.

Sledi metan (CH₄) izražen u CO₂ ekvivalentu sa (13,1%) i azot-suboksid (N₂O) sa 6,9%. Hidrofluorougljenici (HFCs) su činili udeo od 0,3% u ukupnim emisijama u 2014. godini.

Naime, Vlada Republike Srbije je usvojila „Strategiju razvoja energetike Republike Srbije do

2025. sa projekcijama do 2030. godine“ u kojoj se jasno navodi da se energetika naše zemlje u ogromnoj meri zasniva na izuzetno štetnom i niskokvalitetnom lignitu. U Srbiji se očekuje porast temperature od 0,5 do 1.5 oC do 2030, odnosno 4,0 do 4,3 C tokom poslednjih nekoliko decenija 21. veka.[5] To će ostaviti nesagledive posledice na svim poljima životima, počevši od zdravlja ljudi do same poljoprivrede.

Predlozi mera za Parlament Republike Srbije

Prvi predlog vezan je za termoelektrane i njihovu modernizaciju. Imajući u vidu da je energetska efikasnost naših termoelektrana, kao i ostalih u regionu, najniža u celoj Evropi, a stepen emisije zagađenja najviši, te da 16 termoelektrana u regionu zagađuju više nego svih 250 ostalih u čitavoj Evropi, jasno je da reakcija Skupštine Republike Srbije, kao najvišeg zakonodavnog tela, mora biti urgentna. Ovim procesom ne samo da je region Zapadnog Balkana ugrožen, već prekomerna zagađenja pogađaju susedne zemlje Evropske unije, koja takođe podnosi veliki deo zdravstvenih posledica.

Uz činjenicu da dominantno utiču na emisiju CO₂ i SO₂ termoelektrane predstavljaju jedan od najodgovornijih subjekata za visok stepen smrtnosti od posledica zagađenog vazduha, od kog u Srbiji godišnje, prema podacim Svetske zdravstvene organizacije premine više od 6.000 ljudi.

Indivudalna ložišta - energetska socijalni izazov

Nominalno, nakon termoelektrana, a faktički pre njih, individualna ložišta predstavljaju energetska najneefikasniji način dobijanja energije u Srbiji jer usled sagoravanja plastike, gume, sirovog drveta i raznog otpada emituje razarajuć nivo štetnih materija. To je naročito izraženo u zimskim mesecima, kada dovodi do nesnosnog zagađenja vazduha, posebno u kotlinskim gradovima poput Valjeva, Užica, Niša, ali i Beograda, i ostalih gradova širom Srbije.

Set mera koji se mora naći pred skupštinom Srbije urgentno bi trebalo da definiše olakšice, subvencije, i sve ostale mehanizme priključenja domaćinstava sa individualnih ložišta na centralne sisteme grejanja. Procena je da u Srbiji ovakih domaćinstava ima blizu 1.5 milion, i da je većina njih ekonomski nižeg statusa, malih ili nikakvih primanja, što ovaj izazov čini kompleksnijim ali nikako nerešivim.

Saobraćaj - od punoletnih automobila do euro 5 standarda

Dok Evropski parlament insistira na podizanju lestvice u automobilskoj industriji kada je reč o emisijama štetnih gasova u toj oblasti, i najavljuje se Euro 7 generacija, predlog zakona za

ukidanje dozvole uvoza euro 3 standarda u Srbiji još uvek nije pred srpskim parlamentom.

Gnezdo obnovljivih izvora energije - bez kukavičjih jaja

Veći udeo obnovljivih izvora energije u ukupnoj proizvodnji iste je već jasno naznačen kao prioritet, međutim, ne po svaku cenu. Primer mini-hidroelektrana (MHE), koje nanose veću štetu životnoj sredini negoli korist, treba izbeći u širokom luku, pre svega kroz iskustva zemalja regiona, posebno Zapadne Evrope, gde su ovi infrastrukturni poduhvati uveliko stopirani, a većina i napuštena.

Dodatno, važno je u ukupne proračune integrisati eksternalije klimatskih promena koji će izvesno smanjiti hidrološki potencijal, što dodatno doprinosi opravdano negativnom stavu prema MHE. Umesto navedenog, subvencionisati piko i mikrohidroelektrane, pribranskog koncepta (ne derivacionog) koje su neuporedivo manje invazivne po rečne ekosisteme, a potencijalno dostupne porodičnim, poljoprivrednim i drugim gazdinstvima.

Takođe, implementirati pravno olakšan, i sistemski podstaknut proces priključenja individualnih domaćinstava sa solarnim panelima na elektromrežu. Jasno i tržišno ih postaviti kao sudelioce u proizvodnji električne energije dobijene iz obnovljivih izvora energije.

Zelene površine za podnošljiva leta

Uloga parlamenta i vlade u situaciji gde preko 60% stanovništva Srbije živi u gradovima, sa konstantnom tendencijom porasta, mora biti izrazito proaktivna. Pošumljavanje, kao jedan od finansijski najmanje zahtevnih, a ujedno najboljih načina nivelisanja urbanih mikroklima u gustim gradskim sredinama, neophodan je poduhvat nacionalne, a posebno gradskih skupština u Srbiji.

Ekološko obrazovanje kao mentalna pismenost 21.veka

Pred skupštinskim odborima za obrazovanje i zaštitu životne sredine, mora se naći ozbiljan zadatak da predlože programe sistetisanja ove dve oblasti u nastavnim programima, od najranijeg predškolskog uzrasta do visokoškolskog.

Srbija na putu zaborava Černobilja?

U svetlu nedavno potpisanog sporazuma o izgradnji Nuklearnog centra sa višenamenskim reaktorom izmedju Republike Srbije i Ruske federacije, te isteku 25-godišnjeg moratorijuma na izgradnju nuklearnih elektrana (premda još uvek ne i skupštinskom ukidanju istog) autor ovog teksta ističe u dugoročnoj projekciji mogućnost da se nuklearna energija pojavi kao

jedan od najefikasnijih načina dobijanja električne energije, koja ujedno u procesu rada ima gotovo nulti uticaj na životnu sredinu.

Oni najsketpičniji se pak pitaju, kako bi država koja još uvek nije rešila problem komunalnog otpada, mogla odgovorno skladištiti nuklearni otpad. Uz navedene okolnosti, kao i činjenicu da su projekcije razvoja ove energije u Srbiji samo u inicijalnim obrisima, a potencijalni akcidenti uvek mogući ona neće biti dalje elaborirana. Međutim, ne bi trebalo u potpunosti eliminisati u dugoročnim projekcijama energetske GHG free efikasnosti Srbije, koja u tom slučaju mora počivati isključivo na struci i njenom školovanju, jer svaka vrsta improvizacije u ovoj oblasti je apsolutno neprihvatljiva.

Iz svega navedenog, jasno je da Srbija mora obezbediti dovoljno energije za rast svoje privrede, kao i potrebe građana. Međutim, poslednji je voz za ukrcavanje na put ekološke modernizacije i klimatske odgovornosti je već krenuo. Stajanjem na peronu parlamentarnog formalizma u usvajanju evropskih standarda, a bez delatne implementacije istih, i poslednji vagon tog voza uskoro će biti bespovratno neuhvatljiv.

Izvor: europeanwesternbalkans.rs